

Grbi plemiških rodbin iz ormoškega gradu

V poljudnoznanstvenem članku so v sliki in besedi predstavljeni grbi plemenitih rodbin, ki so se zvrstile na ormoškem gradu od konca 13. stoletja pa vse do leta 1945.

POZNI SREDNJI VEK

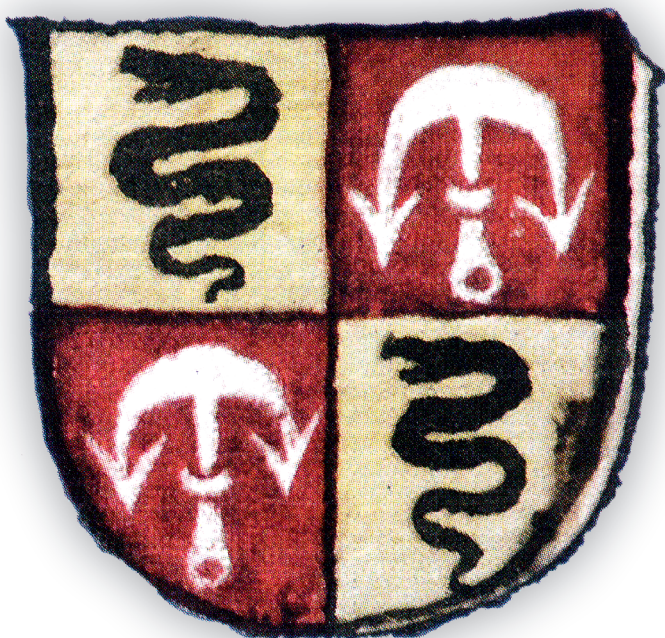
V pisnih virih se mesto in grad Ormož prvič omenjata v sedemdesetih letih 13. stoletja. Pretežni del srednjeveškega obdobja je ormoško gospodstvo pripadalo salzburškim ministerialom gospodom Ptujskim, vse do leta 1438, ko je rodbina izumrla. Za ormoško lokalno zgodovino je zanimivo, da se je rodbina po smrti Friderika V. Ptujskega leta 1288 razdelila na dve veji, na vurberško in ormoško; začetnik vurberške veje je bil Friderik VI., ormoške pa Hartnid III. (do leta 1316).² Domnevna podoba vnuka Hartnida III. Hartnida V. s konca 14. stoletja je Ormožanom dobro znana z reliefa v luneti nad vrati, ki iz prezbiterija ormoške cerkve vodijo v zakristijo.³ Ormoški veji gospodov Ptujskih je pripadal tudi zadnji med njimi, Friderik IX., njegova reliefna nagrobna plošča iz rdečega »marmorja« je nekoč prekrivala družinsko grobnico v dominikanski cerkvi na Ptujju, danes pa je vzdana na ptujskem gradu (glej Sl. 1). Relief prikazuje Friderika IX. v bojni opravi s praporom v roki, stoječega na psu.

Slika 1: Nagrobnik zadnjega gospoda Ptujskega, Friderika IX. iz leta 1438, ki je pripadal ormoški veji gospodov Ptujskih.

Foto: Boris Farič.

Detajlnější opis nas tu ne zanima, pač pa oba grba v spodnjem delu. Na levem grbovnem ščitu je prikazan zmaj, grb prve plemiške družine na gradu Vurberk (nem. *Wurmberg*), ki so ga prevzeli kasneje gospodje Ptujski v svoj grb; na desnem grbovnem ščitu pa narobe obrnjeno sidro, grb, ki so ga prevzeli gospodje Ptujski, ko so pridobili grad Borl (madž. *Borlyn*, nem. *Ankenstein*). Iz teh dveh znakov so oblikovali grb v razčetverjenem grbovnem polju, kot ga kaže Sl. 2.

Slika 2: Grb gospodov Ptujskih, kot se je ohranil v rokopisu Ulricha Riechental, *Kronika konstanskega koncila* (po Hajdinjak 2008, str. 15, sl. sredina spodaj).

¹ Mag. Brane Lamut, kustos arheolog – muzejski svetovalec, Pokrajinski muzej Ptuj - Ormož, OE Ormož, Grajski trg 1, Ormož.

² Hajdinjak 2008, rodovnik na str. 6–7.

³ Ibidem, str. 42, sl. levo zgoraj, in str. 24, sl. levo spodaj, detajl reliefa.

Po izumrtju moških potomcev gospodov Ptujskih sta se preostali še živeči hčeri (Magdalena je umrla že leta 1436) poročili, Agneza, vdova po Janezu Majnhardu Goriškem, z grofom Leutoldom von Stubenberg in Ana z grofom Janezom II. von Schaumberg;⁴ oboji so znake gospodov Ptujskih vključili v svoje grbe.

Ormoško gospostvo je pripadlo družini Schaumberg, grba gospodov Ptujskih in grofov Schaumberških pa sta se ohranila v Ortenburški grbovni knjigi iz leta 1466 (*Sl. 3*).⁵ Barbari, hčerki Ane Ptujске in Janeza Schaumberga, sta bila za doto že leta 1457 obljubljeni mesto in grad Ormož ter takrat še stoječi gradič v Središču ob Dravi, vendar do

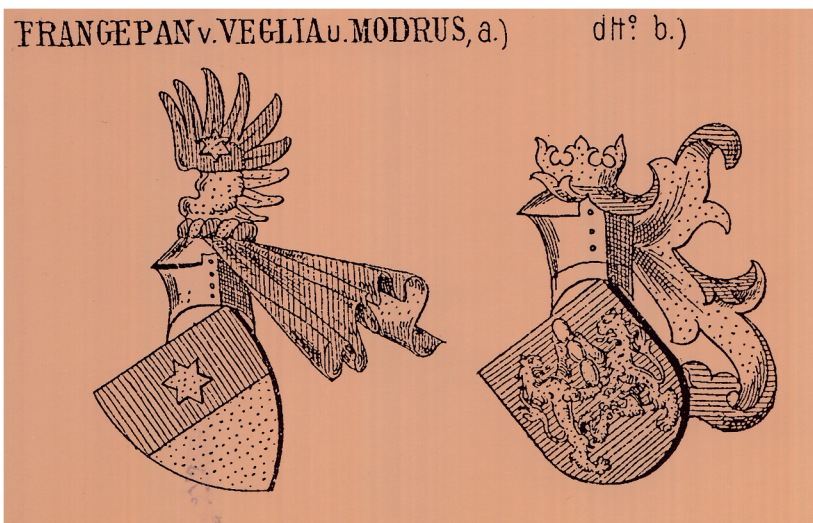

Slika 3: Grba plemiških družin gospodov Ptujskih (desno) in grofov Schaumberških (levo). Po Hajdinjak 2008, str. 15, sl. spodaj desno.

NOVIVEK

Ogrski kralj Matija Korvin je prepustil grad svojemu vojskovodji Jakobu Szekelyju pl. Kövend, ki je kralju zvesto služil do njegove smrti leta 1490, potem pa je prestopil na stran Habsburžanov in odkupil od njih grad Ormož, ki je ostal v rodbinski lasti skoraj do konca 16. stoletja. Jakob je tudi ponemčil svoj priimek, tako da je v imenu Szekely izpustil prvo in zadnjo črko, ter se podpisoval kot Zekel. Od časa Zeklov se mesto poleg nemškega Friedau imenuje tudi, zapisano v ogrskem črkopisu kot Ormosd, kar se izgovarja kot *Ormoš*(d).

izročitve ni prišlo. Leta 1479, po bojih med četami cesarja Ferdinanda III. in ogrskega kralja Matije Korvina (lat. *Mathias Corvinus*=kralj Matjaž=Hunyadi II.), je zmagoviti vojskovodja madžarskega kralja Jakob Szekely postal glavar Ptuja in Radgone; posredoval je, da so bratje Schaumbergi končno leta 1486 zapisali mesto in grad Ormož z okoliškimi ozemlji Barbari in njenemu možu Dujmu Frankopanu Slunjskemu. Le leto kasneje je cesarska vojska oblegala Ormož in zavzela mesto, ne pa tudi gradu. Pri tem so zajeli Frankopanovega sina Mihaela in zahtevali zanj odkupnino. Ogrskemu kralju Matiji Korvinu, posredniku pri pogajanjih, je pripadel za nagrado ormoški grad. Barbara se je potem s sinom umaknila v Samobor.⁶ Na samem ormoškem gradu se grb družine Frankopan oz. Frankapan⁷ (orig. Frangepani) ni ohranil, a je dobro poznan. Prvotno so gospodje Krški (z otoka Krka) uporabljali grb s šesterokrako zvezdo, kasneje, ko so ugotovili domnevno ali resnično sorodstvo z rimsko družino Frangepani, pa so prevzeli njihov grb z dvema nasproti si stoječima medvedoma, ki lomita kruh. V poznem srednjem veku so običajno upodabljali oba grba enega ob drugem (*glej Sl. 4*).⁸

Slika 4: Grba rodbine knezov Krških oziroma Frankopan. Po: Bojničić 1899, Band IV, 13, Tafel 35, levo spodaj.

4 Hajdinjak 2008, str. 6–7, rodovnik.

5 Hajdinjak 2008, str. 15, sl. desno spodaj.

6 Kovačič 1910, str. 266–267.

7 Frankapani [online]. 25. sept. 2016, zadnja sprememba. Wikipedija. Slobodna enciklopedija. [Citirano, 25. 1. 2017; 12: 37] URN <<https://hr.wikipedia.org/wiki/Frankapani>.

8 Bojničić 1899, Band IV, 13, Tafel 35 – levo spodaj.

Jakob je dal v mestu postaviti tudi observantski (frančiškanski) samostan, najstarejši v deželi Štajerski in, ko je leta 1504 umrl, so ga v njem tudi pokopali, ohranila se je risba sarkofaga, njegovega in njegove rodbine. (glej Sl. 5).⁹

Slika 5: Risba nagrobnika Jakoba Zekla iz nekdanjega ormoškega observantskega samostana. Zgodovinski arhiv na Ptuju, SI_ZAP 381 Fotokseroteka, mikro št. 3848.

zamenjana (glej Sl. 6).¹¹ Jakobu je sledil Lukas ali Lukež Zekel do 1574,¹² njemu pa sin Mihael. V tem času se rodbinski grb ni spreminjal. Mihael je leta 1598 prodal ormoško graščino Juriju Rupertu Herbersteinu (orig. *Georg Ruprecht Herberstein*). Ohranil se nam je tudi bakrorez z njegovim portretom (glej Sl. 7). Jurij je le kratko posedoval ormoški grad, že leta 1604 ga je prodal. Kakšen grb je v teh letih uporabljala rodbina, ne vemo natančno. Še najbližje je po vsej verjetnosti grb, ki je bil objavljen že v 16. stoletju v Bartschevi grbovni knjigi (glej Sl. 8).¹³

Napis v nemščini na vrhu risbe nam pove, da je bil ta sarkofag pri frančiškanih v Ormožu, pod napisom pa je v nepravilni perspektivi njegova risba. Na čelni stranici je upodobljen grb družine Zekel: nad skalo se v profilu dviga volk, z vsake strani njegove glave pa je po ena šestkraka zvezda. Ob grbu so v vsakem kotu čelne stranice tiskane inicialke, ki jih verjetno lahko beremo kot *I(acob) Z(eckel) D(e) F(riedau)*. Na vrhnji plošči sarkofaga je še povsem v srednjeveškem stilu izklesan relief pokojnika kot viteza v celopostavnem oklepu in čeladi, v desnici drži sulico, z levico pa držaj meča v nožnici; za glavo je prikazana tkanina, morda blazina ali prapor (?), na katerem je ponovno upodobljen njegov družinski grb; vitez pa stoji na ležečem levu. Na borduri vrhne plošče se vije napis v latinščini z velikimi tiskanimi črkami: *SEPVLTURA IACOBI ZEKEL DE KEWEND. DE ORMOSD ET D(E) MARGARITAE DE ZEECH CONIUGIS ET LIBERORVM OBIIT VIGESIMA SEPTIMA DIE AVGVSTI ANNO DOMINI MDIII*.

V svobodnem prevodu: Grob(nica) Jakoba Zekla pl. Kövend (in svobodnega gospoda) Ormoža, žene Margarete pl. Szécsi (in) umrlih otrok; dne 27. avgusta, leta gospodovega 1504.¹⁰

Najbolj znan je aliančni grb rodbin Zekel-Szécsi, kjer je na razčetrjenem grbovnem polju upodobljen levo zgoraj Zeklov volk z dvema zlatima zvezdama na modrem ozadju, desno zgoraj pa dvoglavi zlati orel na rdečem ozadju. V spodnjem pasu sta motiva navzkrižno

⁹ Zgodovinski arhiv na Ptuju, SI_ZAP 381 Fotokseroteka, mikro št. 3848.

¹⁰ Lamut 2017 b in Székely von Kövend [online]. 15. okt. 2017, zadnja posodobitev. Wikipedia freie Enzyklopädie. [Citirano, 26. 1. 2017: 10: 59]. URN < https://de.wikipedia.org/wiki/Sz%C3%A9kely_von_K%C3%B6vend>, Kewend (tudi Kövend, Khevend, Kevent, Kuent) je kraj v takratnem vzhodnem delu ogrskega kraljestva, danes v Romuniji. Žena Margareta Széci je bila doma iz Gornje Lendave (takrat madž. Felsőlendva, nem. Oberlimbach), danes grad Grad v Prekmurju.

¹¹ Bartsch 1567, št. 51 in tu op. 9.

¹² Kovačič 1910, str. 282–283.

¹³ Bartsch 1567.

Slika 6: Aliančni grb rodbin Zekel-Szécsi.¹⁴

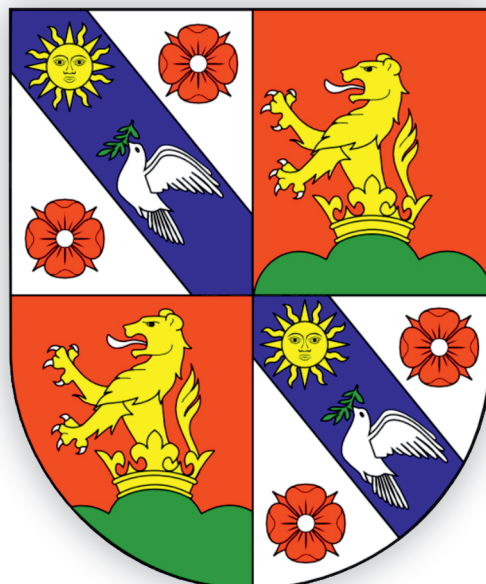

Slika 8: Grb rodbine Herberstein. Po Bartsch 1567, št. 25.

Slika 7: Jurij Rupert baron pl. Herberstein, bakrorez.¹⁵

Heberstein je grad prodal madžarskemu plemiču Ladislavu Pethe de Hetes. Grb te madžarske rodbine je dobro znan (glej Sl. 9). Grbovni ščit je z navpično in vodoravno linijo razdeljen na štiri polja. V levem zgornjem kotu je naslikan poševen temnomoder pas, v katerem je upodobljen bel golob z zeleno oljčno vejico v kljunu, kako leti proti rumenemu (zlatemu) soncu; v desnem zgornjem kotu in levem spodnjem kotu tega polja pa je naslikan po en rdeč cvet na beli podlagi.

Slika 9: Grb rodbine baronov Pethe de Hetes.¹⁶

¹⁴ Székely von Kövend [online]. 14. okt. 2014, zadnja sprememba. Wikipedia. Freie Enzyklopädie [Citirano, 25.1. 2017; 12: 37]. URN <https://de.wikipedia.org/wiki/Sz%C3%A9kely_von_K%C3%B6vend>

¹⁵ Herberstein, Georg Ruprecht von–Bildarchiv Avstria. Wikipedia. Die freie Enzyklopädie. [Citirano, 23. 1. 2017, 12: 40]. URN <http://www.bildarchivaustria.at/Pages/ImageDetail.aspx?p_iBildID=9010831>

¹⁶ Coats of arms of Márton Pethe [online]. 25. 1. 2015, zadnja sprememba. Wikimedia Commons [Citirano: 25. 1. 2017: 58]. URN <https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Coats_of_arms_of_M%C3%A1rton_Pethe>

V desnem zgornjem polju grba je naslikan troglav zelen hrib z rumeno (zlato) krono na srednjem najvišjem vrhu; nad krono se na rdečem ozadju dviguje rumen (zlat) lev z iztegnjenim jezikom in s sprednjima šapama. Več kot sto let je bila rodbina Pethe de Hetes lastnica gospostva in gradu Ormož. Ladislavu so sledili Štefan Pethe de Hetes, Adam Štefan Pethe de Hetes, Franc Adam Pethe de Hetes, zadnji je umrl 1674.¹⁷ V vsem tem obdobju se rodbinski grb ni spreminjal. Šele Franc Adam, baron Pethe de Hetes, zadnji iz rodbine na ormoškem gradu (+1710) je delno spremenil grb, tako da je dodal še peto centralno polje z upodobitvijo dvoglavega orla. Sprememba je razvidna iz pečata na listini, ki jo hrani Zgodovinski arhiv Ptuj (*glej Sl. 10*).¹⁸

Slika 10: Pečat Franca Antona, barona Pethe de Hetes, zadnjega iz rodbine na ormoškem gradu. Foto: Damjan Lindental.

Po daljših sodnih postopkih je gospoščina Ormož pripadla daljni sorodnici rodbine Pethe de Hetes, Polikseni Ani (*orig. Maria Polyxena Clara Josepha Anna*), rojeni baronici Thavonat von Tavon (1700–1776),²⁰ poročeni z Janezom Jožefom, grofom Königsacker (*orig. Joseph Leopold Weiss Graf von Königsacker-Neuhaus*, 1695–1756),²¹ s katerim je imela štiri sinove, Leopolda, Antona, Karla in Jožefa.²² Zgodovinski arhiv Ptuj hrani listino, ki je pečatena z žigom Jožefa Königsackerja.

Vdova Franca Adama, Elizabeta Pethe de Hetes, je živelá še do leta 1740 na ormoškem gradu. Z oporoko iz leta 1733 je želela grad in gospostvo Ormož zapustiti Janezu Jožefu, grofu Gallerju, (*glej Sl. 11*), vendar oporoka ni bila veljavna, ker je Ladislav Pethe de Hetes kupil gospostvo le za svoj rod. Fran Kovačič je zapisal legendo, po kateri je omenjeni Galler takoj po Elizabetini smrti »dal prepeljati v Gradec 3 ali 4 z železom okovane zaboje, v katerih je bilo bojda do 50. 000 goldinarjev gotovega denarja in raznih dragocenosti«. ¹⁹ Kako je izgledal grb nesojenega ormoškega graščaka, nam pove objava v Bartschevi publikaciji, ki nam kaže črno grbovno polje s poševnim rumenim (zlatim) pasom.

Slika 11: Grb rodbine Galler. Po: Bartsch 1567, št. 54.

17 Kovačič 1910, str. 284–286.

18 Zgodovinski arhiv Ptuj, SI_ZAP/0198-Arhiv mesta Ormož, škatla št. 16.

19 Kovačič 1910, str. 331–332.

20 Maria Polyxena Clara Josepha Anna (Maria Polyxena) Thavonat van Tavon [online] Geneaologie online [Citirano, 25. 1. 2017; 14: 24]. URN < <https://www.genealogieonline.nl/west-europese-adel/11073891449.php> >

21 Grafen von Königsacker und Neuhaus [online] Geneall.net. [Citirano: 25. 1. 2017; 14: 31]. URN < <http://geneall.net/de/title/6654/grafen-von-koenigsacker-und-neuhaus/> >

22 Kovačič 1910, str. 332–333.

Odtis v rdeč vosek (*glej Sl. 12 a*) nam kaže okroglo pečatno polje, ki ga obdajajo dekorativne vitice, na sredini pa je širok reliefen križ z veliko tiskano črko L v sredini (za nekega starejšega Leopolda). Kot bomo videli kasneje, to ni celoten grb rodbine, temveč le njegovo centralno polje, ki ga na vrhu prekriva krona. To je starejša oblika grofovske krone s petimi roglji v obliki razvejanih listov.

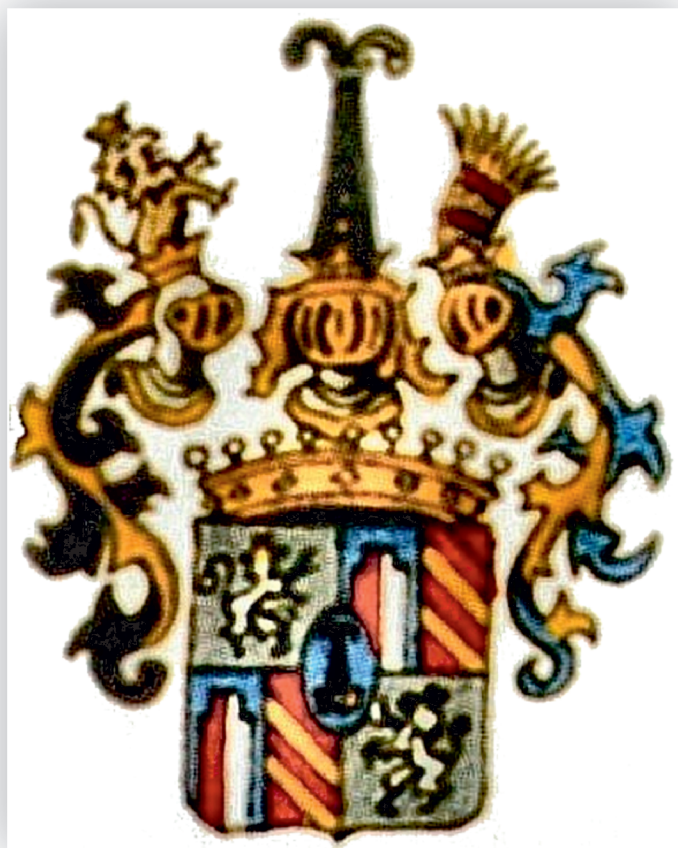
Slika 12 a: Pečat Janeza Jožefa, grofa Königsackerja, na eni od listin v Zgodovinskem arhivu Ptuj. Zgodovinski arhiv Ptuj, SI_ZAP/ 0198-Arhiv mesta Ormož, škatla št. 16, na koncu strani 99.

Od otrok iz prvega zakona Polixene Ane je najstarejši Leopold (orig. *Leopold Carl Borromäus Anton Joseph Egidius Dominicus Graf von Königsacker und Neuhaus*, roj. 13. 5. 1729) izplačal brate in prevzel gospostvo; leta 1793 je položil fevdno prisego.²⁶

Grb rodbine Königsacker je naslikan na obokanem stropu slavnostne dvorane ormoškega gradu (*glej Sl. 13*). Grbovno polje je z navpično in vodoravno črto razdeljeno na štiri dele. V polju levo zgoraj je upodobljena zlata lilija, vstavljena v zlato krono na rdečem ozadju, v polju desno zgoraj temna gora s tremi vrhovi na zlatem ozadju. V

spodnjem pasu sta motiva navzkrižno zamenjana. Poleg tega je na sečišču omenjenih polj še peto srčno polje, v katerem je na rdečem ozadju upodobljen širok bel križ z veliko tiskano črko L (za Leopold) v sredini.

Po smrti Jožefa Königsackerja se je vdova Poliksena Ana leta 1764. drugič poročila z grofom Ludvikom Welserheimom (orig. *Ludwig Welserheim* oz. *Ignaz Ludwig Welser von Welseheimb*),²³ ki je bil solastnik gospostva in gradu od leta 1764, a se mu je leta 1773 odpovedal v korist Polikseninih otrok iz prvega zakona.²⁴ Grb grofa Welserheimba nam je dobro poznan (*glej Sl. 12 b*).²⁵

Slika. 12 b: Grb rodbine grofov Welser von Welserheimb. Za izvor slike *glej op. 12*.

23 Ignaz Ludwig Welser von Welserheimb [on line] , Geneall. net. [Citirano, 25. 1. 2017; 14: 14]. URN <<http://geneall.net/de/name/1868779/>>

24 Kovačič 1910, ibidem.

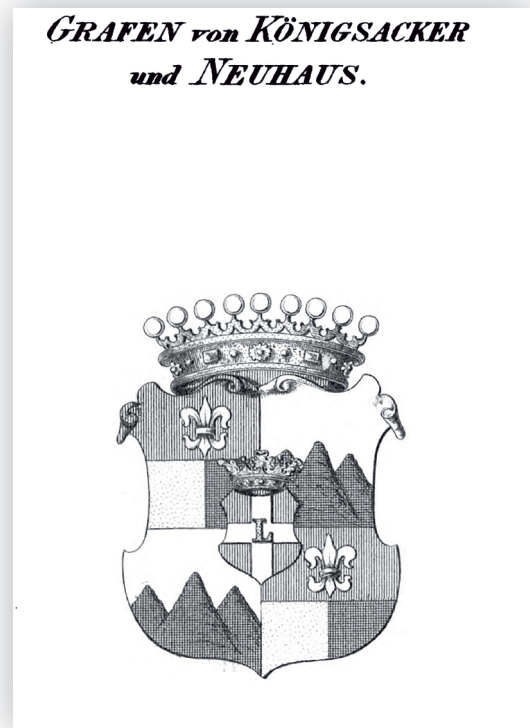
25 Wappen der Grafen Welser von Welserheib [online], 4. okt. 2012. Wikimedia Commons [Citirano, 26. 1. 2017; 11: 47]. URN<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Wappen_der_Grafen_Welser_von_Welsersheimb.jpg>

26 Kovačič 1910, str. 333.

Vidimo torej, da si je pri prej omenjenem pečatu Leopoldov oče Janez Jožef izbral za svoj žig le centralno polje rodbinskega grba s križem in črko »L« v centru (glej Sl. 12). Njegov pečat prekriva na vrhu starejša oblika grofovske krone s petimi rogji v obliki razvejanih listov.²⁷ Takšna oblika krone je bila v rabi skoraj do konca 18. stoletja, ko je prišla v modo nova forma grofovske krone z devetimi rogji in biseri na vrhu, kakršna je narisana tudi vrh grba v ormoški slavnostni dvorani (glej Sl. 13). Torej ta grb gotovo pripada sinu Leopoldu mlajšemu, grofu Königsacker in Neuhaus, ki je, kot smo že navedli, leta 1793 položil fevdno prisego. Grb držita z leve krilati grifon, z desne pa podoben, brez kril. Vrh grba nad krono so še tri viteške čelade, leva se zaključuje z rogovoma, desna s perjanico, srednja pa ima med dvema perjanicama še lilijo, kar je ponovitev motiva z grba. Pod grbom se vije napisni trak, ki pa ni izpolnjen. Vendar zlahka najdemo grb družine v grbovni knjigi Bavarske (glej Sl. 14).²⁸ Tu je iz napisa nad grbom razvidno, da je bilo polno ime grofovske rodbine Königsacker in Neuhaus.

Slika 13: Slika grba plemiške družine grofov Königsacker in Neuhaus na stropu slavnostne dvorane v prvem nadstropju severnega trakta ormoškega gradu. Foto: Boris Farič.

Slika 14: Grb rodbine grofov Königsacker in Neuhaus v grbovni knjigi Bavarske. Za izvor slike glej op. 24.

Grba sta bila do sedaj pomotoma pripisana zadnjemu baronu iz družine Pethe de Hetes, Francu Antonu in njegovi ženi Mariji Elizabeti (Lizi), rojeni Saurau.²⁹ Kot smo dokazali tu, je grb na naši sliki jasno drugače opredeljen, o drugem grbu na stropu ormoške slavnostne dvorane po bomo spregovorili na drugem mestu,³⁰ saj obravnavamo sedaj le grbe lastnikov. Leopold II., grof Königsacker-Neuhaus, je ormoški grad leta 1805 prodal industrialcu Jožefu Pauerju,³¹ ki si je leta 1812 pridobil plemstvo in postal plemeniti Ormoški (orig. *Joseph Pauer edle von Friedau*), dve leti kasneje pa celo vitez Ormoški (orig. *Joseph Seraphin Pauer Ritter von Friedau*).³²

27 Primerjaj: Rangkrone, Die Rangkronen im deutschen Sprachraum, Heiliges Römisches Reich. [online]. Wikipedia., freie Enzyklopädie [Citirano: 25. 1. 2017; 14:42. URN <<https://de.wikipedia.org/wiki/Rangkrone>>

28 Grafen Königsacker und Neuhaus [online]. Bavarica. Wappenbuch des gesammten Adels des Königreichs Baiern: aus der Adelsmatrikel gezogen 24, Konrad Tyroff (izd.), Nürnberg 1866. [Citirano, 26. 1. 2016; 12: 38]. URN <http://bavarica.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10379416_00008.html>

29 Curk 1998, str. 30 in Sapač 2007, str. 26.

30 Lamut 2017 c.

31 Kovačič 1910, str. 334.

32 Joseph Pauer [online] Wikipedia., freie Enzyklopädie [Citirano: 25. 1. 2017; 14:42]. URN <https://de.wikipedia.org/wiki/Joseph_Pauer>

Leta 1819 je podal fevdno prisego, leta 1836 pa mu je tudi novi cesar Ferdinand I. potrdil fevdne pravice.³³ Leta 1840 ga je nasledil sin Franc (orig. *Franz I Ritter von Friedau*, 1786–1849), ki ga je po devetih letih nasledil sin Franc mlajši (orig. *Franz II Ritter von Friedau*, 1826–1888).

Slika 15: Grb družine vitezov Ormoških (*Ritter von Friedau*); vitraj v spodnjem delu okna v južni steni župne cerkve sv. Jakoba v Ormožu, vstavljen leta 1896. Foto: Boris Farič.

Grb družine Pauer nam je poznan kot vitraj v spodnjem delu enega od gotskih oken na južni strani prezbiterija ormoške župne cerkve (glej Sl. 15). Grbovno polje je z navpično in vodoravno linijo razdeljeno na štiri dele. V polju levo zgoraj je na modri podlagi upodobljen zlatorumen panj, ki ga obletavajo čebele; v polju desno zgoraj pa je diagonalno od leve proti desni prikazana vejica z zelenimi listi. V spodnjem pasu sta motiva navzkrižno zamenjana.

Starejša hči Franca II. pl. Ormoškega Henrietta se je poročila z baronom Wernerjem, ki je postal lastnik gradu Ormož. Kot kaže napis pod Wernerjevim grbom, je dala Henrietta vstaviti leta 1896 v okna ormoške cerkve vitraje, ki se pri dveh v spodnjih delih zaključujeta z grboma družin Pauer in Werner (glej Sl. 16). Grb rodbine Werner je z vodoravno linijo razdeljen v zgornjo in spodnjo polovico, pri čemer je spodnja polovica upodobljena kot obzidje, ki se na vrhu zaključuje s petimi cinami. Gornji del grba je razdeljen z navpično linijo še v dve polovici. V levem zgornjem polju je na zlatorumeni podlagi upodobljen orel z razprtimi krili, v desnem zgornjem polju pa na modrem ozadju rumeno (zlato) kolo s šestimi prečkami, vrh kolesa stoji bel golob.

Leta 1898 je po smrti barona Wernerja ormoški grad podedoval Hermann Zschock. Rodbinski grb (glej Sl. 17) je z navpično in vodoravno linijo razdeljen na štiri polja. V polju levo zgoraj je na modrem ozadju zlata zvezda, v polju desno zgoraj pa je na srebrnem ozadju upodobljen črn medved. V spodnjem delu grba se polji navzkrižno ponovita. V sredini je še peto pravokotno srčno polje, v katerem so na črnem ozadju prikazane tri zlate puščice. Nad grbovnim ščitom sta dve okronani viteški čeladi, nad katerima se ponovita osnovna motiva z grba, vrh ene je zlata šesterokraka zvezda, vrh druge pa črn medved.³⁴

Slika 16: Grb rodbine baronov Werner. Vitraj v spodnjem delu gotskega okna na južni strani prezbiterija ormoške župne cerkve. Foto: Boris Farič.

³³ Kovačič 1910, str. 334.

³⁴ Zschock (*Adelsgeschlecht*) [online]. 16. 1. 2017, zadnja sprememba. Wikipedia., *freie Enzyklopädie* [Citirano: 25. 1. 2017; 14:42]. URN <[https://de.wikipedia.org/wiki/Zschock_\(Adelsgeschlecht\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Zschock_(Adelsgeschlecht))>

Slika 17: Grb rodbine Zschock, za izvor risbe glej op. 31.

Slika 18: Kamniti grb rodbine grofov Wurmbbrand-Stuppach nad vhodnim portalom v grad Ormož. Foto: Boris Farič.

Od družine Zschock je ormoški grad leta 1908 odkupil Wilhelm, grof Wurmbbrand-Stuppach, in se poročil z Irmo Pongratz. Grb družine je Ormožanom dobro znan, saj krasi vrh vhodnega portala v ormoški grad (glej Sl. 18). Na kamnitem grbu je v reliefu prikazan na starejši obliki plemiške krone (s petimi roglji, dva se zaključujeta z biseri, trije pa s trolisti)³⁵ stoječ dvonogi zmaj brez kril (!), ki bruha ogenj, vrh grba pa je še druga, takrat sodobna krona deželnih grofov (nem. *moderne Landgrafenkrone*) s petimi roglji, ki se zaključujejo s trolisti,³⁶ vrh katere je še danes vidna krogla (nem. *der Reichsapfel*), križ vrh nje pa je odbit. Wilhelm, grof Wurmbbrand-Stuppach, je padel leta 1914 v prvi svetovni vojni, grofica Irma pa se je drugič poročila z Gvidom pl. Georgevits in živela v gradu še do leta 1945, ko je bil le-ta nacionaliziran, oziroma do svoje smrti leta 1970 v Ormožu.³⁷

Povzetek

Zgodovina ministerialnih družin salzburške nadškofije na ormoškem gospostvu od 13. stoletja dalje je relativno dobro poznana, prav tako niz kasnejših lastnikov gradu v Ormožu med leti 1848 in 1945. Poznani so grbi vseh navedenih plemenitih rodbin, v tem poljudnem članku smo želeli predvsem zbrati na enem mestu njihove podobe.

Ključne besede: Grb, grbovni ščit, plemiška krona, ministeriali, baroni, grofje, ormoška gosposčina, grad Ormož

³⁵ Rangkrone, Die Rangkronen im deutschen Sprachraum, Heiliges Römisches Reich. [online]. Wikipedia., freie Enzyklopädie [Citirano: 25. 1. 2017; 14:42. URN <<https://de.wikipedia.org/wiki/Rangkrone>>

³⁶ Ibidem.

³⁷ Krnjak 2007 in tam navedena literatura.

Viri

Risba sarkofaga družine Jakoba Zekla: Zgodovinski arhiv na Ptuj, SI_ZAP 381 Fotokseroteka, mikro št. 3848.

Fotografije pečata Franca Antona, barona Pethe de Hetes: Zgodovinski arhiv Ptuj, SI_ZAP/ 0198-Arhiv mesta Ormož, škatla št. 16, na koncih strani 35, 36, 41, 50, 236 in 265.

Fotografija pečata, odtisnjenega v rdeč vosek, na koncu listine iz leta 1751 s podpisom Joseph Graf von Königsacker: Zgodovinski arhiv Ptuj, SI_ZAP/ 0198, Arhiv mesta Ormož, škatla št. 16, na koncu strani 99.

Literatura

Zacharias Bartsch: *Wappen Buch, darinen aller Gaistlichen, Prelaten, Herren, und Landleut auch der Stett des löblichen Fürstenthumbs Steyer Wappen und Insignia mit ihren Farben, nach ordnung, wie die Lanthaus zu Grätz angemahlt zu finden*. Grätz 1893.

[online]. URN <http://www.vikinganswerlady.com/Stars/1567-Zacharias_Bartsch-Wappen_Buch/index.htm>

Ivan Bojničić: *Der Adel von Kroatien und Slavonien, J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch*, Nürnberg 1899.

Jože Curk: Ormož in okolica, *Vodnik po kulturni in naravni dediščini občine Ormož*, Ormož 1998, str. 3–64.

Boris Hajdinjak: Rodbina. Deset generacij gospodov Ptujskih. *Gospodje Ptujski. Srednjeveški vitezi, graditelji in meceni*. Publikacija k razstavi (ur. Polona Vidmar), Ptuj 2008.

Fran Kovačič, *Trg Središče*, Maribor 1910.

Katja Krnjak, Ormoška gosposčina, *Zgodovinski zapisi IV*, Zgodovinsko društvo Ormož (ur. Manica Hartman), Ormož 2007, str. 21–28.

Brane Lamut: Arheološke ostaline novoveškega Ormoža. Ob priložnostni razstavi, *Zbornik Pokrajinskega muzeja Ptuj-Ormož 5* (ur. Martin Štajner), Ptuj 2017 (v pripravi za tisk).

Brane Lamut: Freski plemiških grbov na stropu slavnostne dvorane gradu Ormož, *Zbornik Pokrajinskega muzeja Ptuj-Ormož 5* (ur. Martin Štajner), Ptuj 2017 (v pripravi za tisk).

Igor Sapač: Grad Ormož. V: *Umetnostna dediščina ormoškega območja od 12. do izteka 19. stoletja*. Zbornik razprav ob razstavi (ur. Simona Menoni), Muzej Ormož, Ormož 2007, str. 26.

Karl Tyroff (izd.): *Wappenbuch der Österreichischen Monarchie*, Nürnberg 1834.

[online]. URN <http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10455404_00121.html>

Konrad Tyroff (izd.), *Wappenbuch der Österreichischen Monarchie 13*, 3=Grafen von Welsserheim, Nürnberg 1842; za »Grafen Welservon Welsserheim«.

[online].

URN<<http://reader.digitalesammlungen.de/de/fs1/object/goToPage/bsb10455411.html?pageNo=15>>

Karl Tyroff (izd.): *Wappenbuch des gesammten Adels des Königreichs Baiern 24*: 2, Königsacker-Neuhaus, Nürnberg 1866.

[online]. URN<http://bavarica.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10379416_00008.html>